

Námestie v Parku

Ideový návrh architektonicko – urbanisticko – krajinárskeho riešenia revitalizácie Námestia slobody.

„Neexistuje sloboda bez vzájomného porozumenia.“

*Albert Camus 1913 – 1960
francúzsky spisovateľ*

Čo pre nás v 21. storočí znamená sloboda?

Námestie slobody, tak, ako ho v dnešnej podobe poznáme, nesie jedno z najvznešenejších pomenovaní, akým sa verejný priestor v meste môže pýšiť. Sloboda, základná hodnota demokratickej spoločnosti, je nevyhnutným elementom, ktorý potrebujeme, pre prežitie dôstojného života. V novembri 1989 sme za ňu na námestí štrngali kľúčami a pre mnohých našich predkov bola kedysi dôvodom k nasadeniu vlastných životov.

Sloboda bola predmetom záujmu filozofov po tisícročia. Dnes vieme, že samotná sloboda nestačí na to, aby sme dokázali prežiť šťastný život. Francúzsky spisovateľ Albert Camus píše: *„Niet slobody bez vzájomného porozumenia.“* Na to, aby sme sa dokázali zo slobody tešiť, musíme poznať jej limity. Bez poznania mantinelov a pravidiel hry, strácame pôžitok, ktorý nám jej prítomnosť prináša. A práve vzájomné porozumnie, môže byť kľúčom k jej uchopeniu v dnešnej dobe.

Analýza súčasného stavu

Námestie slobody je na bratislavské pomery veľké námestie. Je poskladané z prvkov zelene, menších trávnatých plôch, širokých betónových chodníkov a vydláždeného námestia s fontánou a schodiskom, ktoré v dobe jeho vzniku viedlo k monumentálnej soche komunistických funkcionárov. Námestím prechádza pešia trasa z Bratislavskej hlavnej stanice do centra mesta a naspäť, je miestom príležitostných spoločenských podujatí a v neposlednom rade v ňom trávia voľný čas ľudia bývajúci, pracujúci a študujúci v jeho okolí.

Výhodou námestia je, že ide o veľký verejný priestor, ktorý je voľne prístupný 24 hodín 7 dní v týždni. V priestore sa dá sedieť na lavičkách, dá sa pohybovať po vydláždenej časti námestia a v rámci individuálnych schopností je možné využívať aj jeho trávnaté plochy. Väčšinu roka ide o priestor, ktorého využívanie nie je v rukách moderátora, čo je v dobe intenzívnej privatizácie a eventizácie verejného mestského priestoru devízou a kvalitou, ktorú si uvedomujeme.

Nevýhodou námestia je popri skutkovom stave (zanedbaná údržba, rozbité povrchy, nefunkčná fontána) jeho fragmentácia na menšie nesúvislé celky. Tie sú stavebne oddelené od plochy chodníkov, čo pomáha zachovaniu zelene, no nenapomáha nosnej myšlienke – ľahkej prístupnosti celej plochy parku aj námestia pre všetkých. Námestie vo svojej súčasnej podobe (množstvo krovinatých porastov, tmavých zákutí, nedostatok rýchlych únikových ciest, nedostatok osvetlenia, málo ľudí v parkovej časti) nepôsobí bezpečne.

Úloha

Dať človeku dostatok priestoru no umožniť mu kontakt s inými ľuďmi, vďaka čomu pocíti, že medzi nich patrí.

Riešenie

S hmotou zeleného parku aj s otvoreným priestorom námestia pracujeme tak, aby pocit zo slobody nebol len ilúziou, ale skutočným zážitkom. Zároveň dbáme na to, aby sme umožnili ľuďom, ktorí to potrebujú, zbaviť sa strachu a pocitu z vylúčenia. Na jednej strane hľadáme balans medzi množstvom artikulovaných lokalít so špecifickou funkciou (pavilóny, kiosky, ihriská), ktoré do parku pritiahnu nových užívateľov a plochou otvorených nepopísaných priestorov, ktoré čakajú na svoje využitie (námestie s fontánou, schody, trávnaté plochy, námestíčka pred budovami), na druhej strane riešime problém inklúzie a bezpečnosti vo verejnom priestore.

Navrhujeme nástroje, ktoré pomáhajú zraniteľnejším ľuďom priblížiť sa do životného priestoru iných ľudí. Niekde im len ponúkame možnosť sledovať život druhých ľudí z bezprostrednej vzdialenosti, inde im umožňujeme vykonávať aktivity v jednom spoločnom priestore, ktorý je na to uspošpôsobený. Kvalitný a slobodný verejný priestor 21. storočia musí viesť k vzájomnému porozumeniu. Aby si zážitok z dobre fungujúceho miesta mohol odniesť každý.

Pôvodný urbanizmus

Rešpektujeme základné princípy urbanistického riešenia z 80. rokov. 20. storočia. Diagonálne umiestnené hlavné komunikačné ťahy (hlavný: Hlavná stanica – centrum mesta, vedľajší: Prezidentský palác – NBS/Rozhlas) veľmi dobre slúžia dodnes; vnútorný OKRUH je jedným z najdôležitejších aktivačných prvkov námestia. Centrálne umiestnená fontána je obľúbenou destináciou nielen pre deti a jej bezbariérovým sprístupnením, otvára nové možnosti jej využitia.

Park

Hranicu parku posúvame na úroveň polovice prvého radu pôvodných betónových kochlíkov. Park približujeme k námestiu. Menšie zelené plochy spájame do väčších celkov (rešpektujúc radiálne členenie priestoru), aby sme odstránili bariéry, ktoré medzi návštevníkmi parku stáli. Získavame väčšiu využiteľnú plochu parku. Na vybrané miesta trávnatých priestranstiev sadíme stromy tak, aby sme získali viac tieňa, no robíme to opatrne, aby sme nestratili výhody voľných zelených plôch. Prácou s terénom dostávame hlavné ťahy, OKRUH aj kľukatý chodník na úroveň existujúceho trávnatého terénu. Vďaka tomu je park dostupný pre všetkých. Odstránením krovín a dorovnaním chodníkov na úroveň terénu, získavajú chodci prehľad o tom, čo sa deje v ich okolí a v prípade náhleho ohrozenia vediarýchlo uniknúť. Ide o dôležité opatrenie, ktoré prispieva k zvýšenej bezpečnosti parku. Bezbariérový park prináša benefity všetkým návštevníkom.

- + zväčšujeme plochu parku
- + zvyšujeme počet stromov - sadíme nové stromy
- + odstraňujeme krovinaté porasty kvôli lepšiemu prehľadom
- + park robíme bezbariérový
- + zvyšujeme biodiverzitu územia výsadbou vyšších trávnatých a kvetových záhonov
- + intenzívne pracujeme s tieňom a vlhkosťou
- + všetky plochy parku vrátane chodníkov prepúšťajú vodu do podlažia

Obrubník

Jediným miestom, kde zelený terén parku neklesá na nulu je betónový obrubník na hranici parku a kruhového námestia s fontánou. Obrubník lemuje námestie po celom jeho obvode, a je navrhnutý tak, aby dobre slúžil na sedenie. Nedelíme ho ani ináč nedeformujeme. Vytvára elegantný pás, zvýrazňujúci kruhovú dispozíciu námestia. Nevyžaduje náročnú údržbu a vychádza z modernistického tvaroslovia pôvodného návrhu. Je pomysleným rozšírením fontány, ktorú otvárame do celého námestia.

Sedenie v parku

V priestore parku pracujeme s pôvodným dizajnom lavičiek, ktoré sú kvalitným mobiliárom do verejného priestoru. Vďaka dutej konštrukcii neakumulujú teplo ani chlad a svojim dizajnom (operadlá na chrbát, opierky na ruky) zohľadňuje potreby starších ľudí. Tieto lavičky sa nachádzajú pozdĺž všetkých trás (hlavné trasy, okruh, kľukatý chodník) a atrakcií parku (pavilóny, kiosky, preliezky, ihriská, pamätník, umenie v parku).

Ihriská, preliezky a nástroje na cvičenie

Jednotlivé prvky na hranie aj svičenie sústredíme do spoločných kruhových priestorov. Ide o odvážny no veľmi dôležitý návrh, s pomocou ktorého umožňujeme ľuďom, ktorí to potrebujú byť v blízkosti iných. Sústredenie podobných funkcií na dve miesta získavame multifunkčné priestory, ktoré reflektujú na potreby mnohých skupín obyvateľstva. Okrem toho, že si nemyslíme, že je správne, aby seniori svičili inde, ako mladí ľudia a deti, pomáhame rodičom a starým rodičom aktívnejšie tráviť čas keď sú s deťmi vonku.

Pavilóny a kiosky

Zvýšená koncentrácia ľudí, je najlepší spôsob, ako zvýšiť bezpečnosť akéhokoľvek miesta. Rozumným umiestnením niekoľkých pavilónov a drobných kioskov s občerstvením, vytvárame živú lokalitu pozdĺž kľukatého chodníka v najvzdialenejších zákutiach parku. Vo väčších pavilónoch sa nachádzajú sociálne zariadenia, o ktoré sa starajú ich prevádzkari. Pavilóny sú drobnou architektúrou vo vlastníctve mesta, ktoré každoročne vyberá vhodných kandidátov na nadchádzajúcu sezónu. Tento systém moderovania ponuky parku je potrebný pre udržanie kvality služieb a umožňuje reagovať na aktuálne potreby užívateľov námestia. O funkčnom využití niektorých pavilónov, by malo mesto rozhodovať spolu s užívateľmi danej lokality.

- + umiestnením pavilónov a kioskov zvyšujeme koncentráciu ľudí v tmavšej časti parku
- + rozširujeme ponuku nevyhnutných služieb v parku – občerstvenie, toalety

OKRUH

Je jedným z najdôležitejších prvkov parku. Existujúci 6m široký chodník zvýšený na úroveň okolitého terénu chirurgickým zákrokom v spodnej časti námestia prepájame, čo zvyšuje chodník na OKRUH prepájajúci všetky dôležité časti námestia. Slúži bežcom, rodičom s kočíkmi, deťom na kolobežkách, chodcom a každému, kto túži po pohybe. Vytvorenie uzavretého okruhu s množstvom vstupov a výstupov považujeme za veľmi dôležitý krok.

Kľukatý chodník

Prepája dnes okrajové a menej frekventované miesta parku. Spája pavilóny, ak má niekto chuť na pokojnú prechádzku parkom, kľukatým chodníkom prejde popri všetkých zaujímavých miestach, stretne ďalších ľudí pri kioskoch a pavilónoch a objaví umenie, ktoré sa v parku nachádza.

- + OKRUH a kľukatý chodník prepájajú všetky miesta v parku
- + OKRUH umožňuje ľuďom chodiť a behať okolo námestia bez bariér a prekážok
- + používanie OKRUHU neovplyvňujú aktivity iných častí námestia
- + pozdĺž kľukatého chodníka vzniká rozsiahly priestor na umiestnenie umenia v parku
- + kľukatý chodník prepája všetky pavilóny v parku

Kopec

Viedli sme polemiku o tom, čo by sa malo nachádzať na najvyššom bode námestia. Do úvahy prichádzal pamätník, socha, kaviareň aj pavilón. Nakoniec vyhral kopec. Mierny, o pár metrov vzvyšený terén sa stáva organickou súčasťou terénu. Kopec odnepamäti symbolizuje ľudské ambície a pobyt na jeho vrchole dáva návštevníkom nepopísateľný pocit slobody.

Vyliezť na kopec je zábava a skotúlať sa z neho tiež. Je atrakciou v najprimitívnejšej podobe a kontakt s ním dáva mestskému človeku pocítiť, že je súčasťou mýtckej prírody (aj keď v skromných mestských podmienkach). Poskytuje človeku rozhľad, vďaka čomu si z námestia odnáša celkom iný zážitok.

Schody

Hneď pod kopcom sú schody, je ich päť, majú výšku 36cm, a vytvárajú 5 rozľahlých terás. Dostať sa na ne dá aj bočnými rampami a v ich strede sa nachádza vždy jeden schod, ktorý umožní prebehnúť prejsť plochou aj klasicky nadimenzovaných schodiskom. Schody sme oproti pôvodnej ploche rozšírili a zredukovali sme ich množstvo, čím sme získali krásny otvorený univerzálny priestor. Sú obľúbené u mladých ľudí, ktorí tu jazdia na bicykloch a na skejtoch. Dokážu slúžiť ako hľadisko oboma smermi. Orientované zhora nadol pri menších akciách, komornejších koncertoch s fontánou v pozadí alebo pri premietaní filmov, pri väčších zhromaždeniach a kultúrnych podujatiach sú ľudia orientovaní do kopca, pričom na zhromaždenie využívajú aj celú plochu kruhového námestia.

Fontána

Vďaka abstraktnému no zrozumiteľnému tvarosloviu, ušlachtilému materiálu a obrým rozmerom je fontána Družba jedným z mála umeleckých diel, ktoré nevzbudzujú medzi obyvateľmi mesta polemiku. Všetci dúfajú v jej záchranu. Odkedy je bez vody, priestory jej bazéna sú obľúbenou destináciou detí z celého okolia. V návrhu plochu v okolí fontány vyrovnávame do roviny (šikmej plochy), čím celé námestie zväčšujeme. To siaha až po obruhník, ktorý slúži na sedenie po celom obvode námestia. Do priestoru fontány pridávame vodné prvky a zachovávame existujúce, pôvodné okrem veľkého gejzíru. V dlažbe priznávame pôdorys pôvodného objektu a v miestach, kde sa kedysi nachádzali rovné pásy (hrany vodopádov) vyliezajú z podlahy kamenné prvky, určené na preliezanie a sedenie. Vodný režim pracuje so zlomkom vody oproti pôvodnému návrhu, no vďaka prídavným triskám, drobným gejzírom a rozprašovačom, dostávame viac vody vo vzdušia. Fontána tak dostáva vodu z bazénov medzi ľuďmi, čo pôsobí osviežujúco v letných mesiacoch. Jej vodný rovnako ako svetelný program je programovateľný, čo v 21. storočí považujeme za samozrejmú. Strojovňu a obslužné priestory presúvame spod fontány do spodnej časti námestia k priestorom dnešnej trafostanice, ktorá je vzhľadom k vývoju technológií pre dnešné potreby naddimenzovaná.

Osvetlenie

Fontána: Programovateľné dynamické osvetlenie osadenie v podlahe

Námestie: Vysoké lampy osvetľujúce veľkú plochu

OKRUH: Silné nižšie vrchné osvetlenie parkového typu, pre vyšší pocit bezpečia.

Kľukatý chodník: Smart nízke osvetlenie chodníka a stromov, ktoré zvyšuje intenzitu pri pobyte ľudí a utlmuje počas ich neprítomnosti. Osvetlenie budov je možným bonusom

Zrážková voda a opratrenia na adaptáciu pri zmene klímy

V celej ploche parku sme odstránili vodepriepustné povrchy a nahradili ich mlátovými chodníkmi alebo trávou. Vodu z námestia neodvádzame ale zadržujeme. Dlažba námestia prepúšťa vodu skrz jej dilatáciu.

Pamätník 17. novembra

V pomyslenej osi medzi Úradom vlády a fontánou sme vytvorili priestor pre umiestnenie pamätníka ako aj na zhromaždenie počas osláv 17. novembra

Finančný a časový model

Ide o rekonštrukciu, ktorá pracuje v medziach existujúceho urbanizmu a infraštruktúry, čo ju neradí medzi náročnejšie projekty. Odporúčame začať s rekonštrukciou centrálnych častí námestia a všetkých spevnených plôch a následne sa pustiť do obnovy parku.